

teljesítését szolgáló képzéseken való részvétellel azonos. Jarvis könyve tájékoztató pontokat kínál az élethosszig tartó tanulás mint társadalmi jelenség sokoldalú áttekintéséhez.

(Peter Jarvis (2007) *Globalisation, Lifelong Learning and the Learning Society: Sociological Perspectives*. Routledge, London, New York. 238. p.)

Galántai László

TANULÓ TÁRSADALOM – SIKERES TÁRSADALOM

„A társadalmak fejlődése a tanulási képessé-
güinktől függ, attól, hogy mennyire vagyunk
képesek alkalmazkodni a valóság változó kör-
ülményeihez.” Ezzel a mondattal kezdődik
Norman Longworth 2006-ban megjelent
*Learning Cities, Learning Regions, Learning
Communities – Lifelong Learning and Local
Government* (Tanuló városok, tanuló régiók,
tanuló közösségek: Élethosszig tartó tanulás
és önkormányzat) című könyvének előszava.
Mikor olvastam, arra gondoltam, nehéz lesz er-
ről a könyvről recenziót írni. Ez az egy mondat
világosan és tömören fejezi ki a könyv üzenet-
ét – mit tudna vajon ehhez még hozzátenni
egy recenzens? A napnál is világosabb ma már,
hogy az a társadalom, mely nem állítja a tanu-
lást működésének középpontjába, mely nem
törekszik minden szinten a folyamatos megújul-
ásra, végzetesen lemarad a globális versenyben.
Longworth könyvének első két fejezete fantasz-
tikus erővel sugározza a tanuló társadalomba
vetett hitet. Olyan meggyőző erővel érvel amel-
lett, hogy – az egyénitől a globálisig – a társa-
dalom minden szerveződési szintjének műkö-
dését úgy kell átalakítani, hogy az elősegítse a
tanulást, hogy az olvasó egyszerre érez készte-
tést arra, hogy azonnal abbahagyja az olvasást,
és valamilyen, tanulást elősegítő tevékenységbe
fogjon a saját környezetében, és el is szégyelli
magát, amiért eddig nem tett meg mindent
ennek érdekében. Ezt a szégyenérzetet később
oldja a könyv, hiszen kerek-perec leszögezi,

hogy még a leggondosabb tervezés, a legtelje-
sebb társadalmi összefogás esetén is körülbelül
ötven év, mire egy város, egy régió társadalmi
működőmódja valóban tanulásközpontúvá
alakítható. Ebben az időtávban elhelyezve már
értelmet nyer minden olyan apró egyéni lépés
is, amelyet az ember a saját szakmai és magán-
életében képes megtenni a tanulás ügyének tár-
sadalmi előmozdítása érdekében.

Nagyon fontos, hogy könyv nem az oktatás,
hanem a tanulás előmozdításáról szól. Oktatás
motiváció nélkül nem vezet tanuláshoz, szól a
könyv egyik alaptétele. Ezért a tanuló társada-
lom megteremtésének legfontosabb eszköze a
tanulási motiváció megteremtése a társadalom
minden szegmensében. Egy helyen a TQM
(total quality management – teljes körű minő-
ségbiztosítás) filozófiához hasonlítja elgondo-
lásait a szerző. Csak akkor alakítható ki tanuló
város, tanuló régió, ha társadalom minden tagja
számára aktívan felkínálunk tanulási lehetősé-
geket, ha a társadalom minden működési
folyamatát tudatosan úgy alakítjuk, hogy azok
a tanulás céljait is szolgálják. A lehetőségek
megteremtésével önmagában még nem jutunk
eredményre. Folyamatosan ösztönözni kell a
társadalmi szereplőket a tanulási folyamatokba
való bekapcsolódásra, és a visszajelzések alap-
ján folyamatosan változtatni szükséges a felkí-
nált tanulási lehetőségeken és módokon.

Két példát emelnék ki a könyvben említett
tanulásosztönző módokra. Az egyik és talán
legfontosabb, hogy teremtsük meg a tanulás
időkereteit. A könyvben olvasható egyik ja-
vaslat szerint például egész egyszerűen min-
den helyhatósági dolgozónak munkaideje tíz
százalékát tanulásra és közösségi tevékeny-
ségekre kellene fordítani. A másik, a könyv-
ben több helyen felbukkanó javaslat a tanulás
inkluzivitására helyezi a hangsúlyt: már a tanu-
lási programok kidolgozása során figyelni kell
arra, hogy a programok a közösség minden tag-
ja számára elérhetők legyenek – korra, nemre,
származásra, intellektuális képességekre tekin-
tet nélkül. A tanulási lehetőségeket elérhetővé
kell tenni a kisebbségek nyelvén, a különböző

fogyatékoságokkal élők számára éppúgy, mint az anyagi problémákkal küzdők számára. A könyv legemelkedettebb részeiben a szerző több szinten is hitet tesz az emberek közötti egyenlőség mellett.

A tanulás kapcsán, *Chris Argyris*re hivatkozva, hangsúlyozza, hogy a sokat tanult intelligens emberek megszerzett tudásuk miatt könnyen válnak arrogánsná, és ez az arrogancia sokakat elriaszt a tanulás és az úgynevezett „szakértők” világától. Egy másik helyen, a nemzetközi együttműködések kapcsán, melyeket Longworth erősen szorgalmaz, szigorúan felhívja a figyelmet arra is, hogy ezek az együttműködések semmiképpen sem lehetnek kihasználók vagy atyáskodók, és főleg nem gazdasági értelemben imperialisták. Bár érzésem szerint a mai nemzetközi együttműködésekben egyre kevésbé vannak jelen ezek a jelenségek, azt gondolom, hogy tíz évvel ezelőtt még nagyon fontos volt ezekre felhívni a figyelmet, és mivel természetüknél fogva könnyen újra felbukkanhatnak, folyamatosan tudatosítani kell az ellenük való fellépés fontosságát – nemcsak a nemzetközi, hanem bármilyen tanulással kapcsolatos együttműködés kialakítása során.

Az oktatással foglalkozó szakemberek számára különösen érdekes, ahogy a könyv az oktatási rendszerek szerepét elemzi. Kiindulópontként, a Wesley College igazgatójának szavait idézve, kissé provokatívan leszögezi, hogy az iskolák ideje lejárt. Később természetesen finomít álláspontján, és kifejti, hogy egyrészt az oktatási rendszer a mai társadalmakban egy olyan alrendszer, mely némi funkcióváltással könnyen a tanuló társadalom motorjává válhat, de ehhez nemcsak az szükséges, hogy az iskolák és egyetemek kitarják a kapukat a társadalom minél szélesebb rétegei felé, hanem az is, hogy nagymértékben átalakítsák a tanulás terén képviselt felfogásukat. Mindezekelőtt a tevékenységük középpontjából el kell tüntetniük az oktatást, és azt a tanulással kell helyettesíteniük. Ez alapvetően azt jelenti, hogy a tanulás „tulajdonjogát” el kell venni a pedagógusoktól, és át kell adni a diákoknak.

Az oktatási intézmények feladata ugyanis nem az, hogy oktassanak, így a szerző, hanem hogy elősegítsék a tanulást. Ha úgy oktatnak, hogy az nem vezet tanuláshoz, az olyan, mintha nem is dolgoznának. Longworth néhány gyakorlati javaslatot is megfogalmaz azzal kapcsolatban, hogyan válhatnának tanulásközpontúvá az oktatási intézmények. A tanulás céljával kapcsolatos javaslatok szerint a tanulásnak hozzá kell járulnia ahhoz, hogy az emberek jobban megértsék magukat, egymást, a bolygó működését, a fenntarthatóság határait, a társadalom felépítését és működését, a fejlődés lehetőségeit. Mindehhez szükséges, hogy figyelembe vegyék a leghaladóbb pszichológiai eredményeket: a többszörös intelligencia elméletétől (Gardner) az érzelmi intelligencia (Coleman) fogalmán át az önreflexió, a szociális igazságosság fejlesztése képességének elsajátításáig.

A tanuló város, tanuló régió kialakítása nem pusztán gazdasági értelemben tesz sikeressé egy-egy várost vagy régiót, hanem hozzájárul az ott élők szellemi fejlődéséhez, a társadalmi kohézió növekedéséhez, sőt még az erőforrások fenntartható módon való felhasználásához is. Mindezt azáltal, hogy a tanulás tudatosabbá teszi a társadalmi működésmódokat, arra ösztönöz, hogy folyamatosan reflektáljunk saját viselkedésünkre, észrevegyük a társadalmi rutinjaink miatt keletkező problémákat, és ne nehézségként, hanem kihívásként, tanulási lehetőséggént értelmezzük azokat. Ahogy Longworth fogalmaz: „Biztosak lehetünk benne, hogy az élethosszig tartó tanulás egyik leggyorsabban növekvő következménye az aktív állampolgárság.”

A könyv nemcsak elméleti szinten ad teljes érvkészletet mindazok számára, akik szeretnének hozzájárulni tanuló városok, tanuló régiók kialakításához, hanem a harmadik fejezettől kezdve gyakorlatilag szakácskönyvszerűen mutatja be azokat az eszközöket és technikákat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy egy várost vagy régiót tanuló várossá, régióvá alakítsunk. Ez a szakácskönyvszerűség ugyanakkor az olvasmányosság rovására megy. A könyv tele van

hatalmas, oldalakon áthúzódo táblázatokkal, húsztételnél hosszabb, néhol még pontokba és alpontokba se szedett listákkal. Mindez remek tervezési segédanyaggá teszi a könyvet, de rettenetes olvasmánnyá annak, aki ismerkedni, elmélyülni szeretne a témában, és nem akar rögtön tanulóváros-kiáltványt szerkeszteni és terjeszteni, vagy egyéni tanulási tervek készítésében segíteni egy város polgárait. Valószínűleg jobb lett volna, főleg a témával most ismerkedő olvasók számára, ha ezek a részek fejezetek mellékleteit képezik, esetleg szövegdobozokban lennének, vagy egyéb módon elkülönülnének a törzsszövegtől. Mindamelllett, hogy a könyv nem kellemes olvasmány, tanulási segédanyagnak kitűnő. Minden egyes fejezet egy *Javaslatok a fejezettel való további munkára* elnevezésű részzel végződik, ahol az olvasó olyan konkrét feladatokat kap, olyan további internetes és egyéb forrásokhoz kap útmutatót, melyek megismerésével, illetve megoldásával a tanuló város, tanuló régió ügyének professzionális előmozdítójává válhat.

A magyar olvasó mindenhol fokozott kíváncsisággal keresi a magyar vonatkozásokat. E tekintetben elég lehangoló olvasmány a kötet. A szerző számtalan európai uniós projekt eredményeit mutatja be a témában, mégis mindössze kétszer bukkan fel Magyarország. Az egyik esetben ráadásul csak mint olyan ország, ahová egy cég a termelőtevékenységét áttelepítette, és ezzel jelentős kihívás elé állított egy régiót, mely csak azáltal tudott e nehéz helyzeten úrrá lenni, hogy elindult és jelentős sikereket ért el a tanuló régióvá válás útján. Mivel a könyv éppen tíz éve jelent meg, reméljük, hogy ez a példa mára csupán történelmi érdekesség, és ma már nem fordul elő, hogy külföldi cégek pusztán termelő funkciókat telepítenek Magyarországra anélkül, hogy beruházásukkal ne járulnának hozzá az adott régió tanulási képességének növekedéséhez. Biztató jelek mutatnak ebbe az irányba. Egyetlen pozitív magyar példaként már a könyvben is felbukkan Kecskemét neve olyan városként, ahol jelentős tanulási fesztivál valósul meg (itt valószínűleg az azóta is futó

Csiperő Fesztiválra utal a könyv). Az elmúlt években Kecskemét esetében látható, hogyan válik egy város életében egyre fontosabbá a tanulás, és ennek keretében hogyan erősödik meg és válik egyetemi rangúvá, világcégek egyenrangú partnerévé a helyi felsőoktatási intézmény.

Ha kitekintünk a könyvből, láthatjuk, hogy ma már szerencsére több jelentős kezdeményezést is láthatunk hazánkban, melyek azt igazolják, hogy a tanuló város, tanuló régió koncepciója egyre jelentősebb teret nyer – mind a társadalomban gyakorlati szinten, mind a társadalomtudományok vizsgálati témaválasztásaiban. Az előbbire talán a legjobb példa a pécsi központtal magvalósuló tanuló város, tanuló régió együttműködés, melynek keretében a régió tizenhat intézménye, illetve önkormányzata fogott össze annak érdekében, hogy a tanulás ügyét a lehető leghatékonyabban előmozdítsák.¹ A téma fontosságának a társadalomtudományokban történő elismerését pedig a Kozma Tamás vezetésével megvalósult, tavaly lezárult *Tanuló régiók Magyarországon – Az elmélettől a valóságig* című OTKA-kutatás bizonyítja. A projekt eredményeként olyan adatbázisok és elemzések állnak rendelkezésre bárki számára minden magyar régióról, amelyek nélkülözhetetlenek, és nagymértékben megkönnyítik mindazok munkáját, akik ma Magyarországon, bárhol, bármilyen pozícióban, a tanulás ügyét szeretnék előmozdítani.

Adott tehát Longworth szakácskönyve a receptekkel, vegyük hozzá a Kozma-kutatás szállította alapanyagokat, és készítsük el, valósítsuk meg együtt a Tanuló Magyarországot!

(Norman Longworth (2006) *Learning Cities, Learning Regions, Learning Communities – Lifelong Learning and Local Government*. Routledge, Abingdon, New York. xii + 230. p.)

Varga Attila

¹ <http://www.tanulo-varos-regio-pecs.hu/>